

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-12-20

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Erik Nymansson.

Ordförandeskapet i domstol vid kollegial handläggning

Enligt en lagrådsremiss den 7 december 2017 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled,
4. lag om ändring i lagen (1933:269) om ägofred,
5. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
6. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
7. lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152),
8. lag om ändring i sjölagen (1994:1009),
9. lag om ändring i utlänningslagen (2005:716),
10. lag om ändring i lagen (2007:73) om tingsrätts behörighet i vissa fall,
11. lag om ändring i lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar,
12. lag om ändring i lagen (2016:188) om patent- och marknadsdomstolar.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Jonas Öhlund.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Enligt remissen bör ett antal i dag tillämpade principer i domstolarnas organisation och arbetssätt lagfästas för att öka transparensen och därigenom bl.a. stärka rättssäkerheten. En av dessa principer är att den främste i rätten skall föra ordet. Den domare som har högst befattning ska vara ordförande. Har flera samma befattning tillämpas senioritetsprincipen, dvs. en i tjänsten äldre domare går före en yngre. Förhållandet kan uttryckas på olika sätt, som behandlas nedan. I remissen återges utredningens bedömning att frågan hör till huvuddragen i domstolarnas organisation och därmed det obligatoriska lagområdet.

1 kap. 3 f §, 2 kap. 4 b §, 3 kap. 5 c §

I rubricerade paragrafer anges vem bland flera lagfarna domare som i tingsrätten, hovrätten respektive Högsta domstolen ska vara ordförande. För tingsrätten och hovrätten gäller att bland behöriga domare med samma befattning den som har längst tjänstgöringstid ska vara ordförande. För de högsta domstolarnas del ska bland ordinarie ledamöter med samma befattning den som har längst anställningstid vara ordförande.

Vid föredragningen har påpekats att skillnaden i uttryckssätt beror på att i tingsrätt och hovrätt tjänstgöring vid den domstolen och vid annan domstol får sammanräknas. Sålunda får en rådman som varit rådman i någon annan tingsrätt eller hovrättsråd tillgodoräknas den

sammanlagda tjänstgöringstiden. För de högsta domstolarnas del skulle å andra sidan anställning i en annan domstol inte få tillgodoräknas, varför ett ord som tar sikte just på den innehavda anställningen har använts.

Emellertid har det förekommit att en ledamot av någon av de högsta domstolarna lämnar sin anställning för att inneha någon annan tjänst antingen inom rättsväsendet eller utanför det, för att efter en tid på nytt utnämnas till ledamot i någon av de högsta domstolarna. Uppenbarligen kan inte tiden i annan verksamhet vid en strikt tillämpning inräknas som vare sig tjänstgöringstid eller anställningstid. I remissen sägs att det kan uppkomma svårigheter att bestämma senioriteten t.ex. om ett justitieråd har varit tjänstledigt för andra arbetsuppgifter. Regeringen anser enligt remissen, med hänsyn till de högsta domstolarnas särskilda ställning och då rådande ordning fungerar väl, att ordförandeskapet där bör motsvara vad som hittills gällt i praktiken; av Högsta domstolens remissvar framgår att eventuella svårigheter hanteras från fall till fall.

Det nyss sagda får alltså förstås så att det i de högsta domstolarna kan förekomma att ett avbrott i anställningen inte nödvändigtvis beaktas; det kan också uttryckas så att man inte ser till faktisk anställningstid utan snarare ser till den första utnämningen till justitieråd. Liksom i lagen (2003:333) om Lagrådet bör härmed avses utnämning i endera Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen.

Denna ordning anses alltså fungera väl och böra tillämpas även i fortsättningen. Detta bör komma till uttryck i författningskommentaren. Det bör också övervägas om det inte kunde för alla tre instanserna klart uttryckas att tjänstgöring i det andra domstolsslaget

tillgodoräknas (för de högsta domstolarnas del endast i någon av dem).

Förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar

4 d §, 13 c §, 18 a §

Se vad som anförts om förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslaget till lag om ändring i lagen om arbetstvister

9 a §

Se vad som anförts om förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.